

14 mei 2014

Notulen

Van de **44e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders** van de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V., gehouden op 14 mei 2014 te Den Haag, ten kantore van de vennootschap.

1. Opening

De vergadering wordt voorgezeten door de heer Prof. dr. **J.M.G. Frijns**, voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De **voorzitter** constateert dat deze vergadering wordt gehouden in één van de plaatsen die in de statuten zijn vermeld en dat de vergadering met inachtneming van alle wettelijke en statutaire vereisten is bijeengeroepen. De **voorzitter** stelt vast dat ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn 24 stemgerechtigde aandeelhouders, tezamen rechthebbend op het uitbrengen van 335.137 stemmen, of wel 83,78% van het geplaatste kapitaal.

De **voorzitter** heet de aandeelhouders en de overige aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de afgevaardigden van het ministerie van Financiën: de heer drs. **J.H. Smits**, de heer drs. **P.M. Moorrees**, en de heer **V. Hüzeir** MSc. namens de Staat, als houder van de aandelen A. En voorts de heer **B.O. Kuil** MSc. als afgevaardigde van de Directie Duurzame Economische Ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De **voorzitter** heet eveneens welkom de vertegenwoordigers van KPMG, de externe accountant, de heer drs. **M.A. Hogeboom** RA en de heer drs. **M.J. Kooyman** RA. Bij agendapunt 3 zal de heer **Hogeboom** een korte presentatie houden over zijn controlewerkzaamheden en kunnen via de **voorzitter** vragen worden gesteld over KPMG's controlewerkzaamheden en de verklaring bij de jaarrekening.

De **voorzitter** introduceert voor de volledigheid de overige leden van de Raad van Commissarissen, namelijk ir. **R. Willems**, vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen en lid van de Selection, Appointment and Remuneration Committee, prof. dr. ir. **A. Bruggink**, commissaris en voorzitter van de Audit and Risk Committee, mevrouw drs. **A.E.J.M. Schaapveld**, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee, mevrouw drs. **A.M. Jongerius**, commissaris en voorzitter van de Selection, Appointment and Remuneration Committee en Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee.

De **voorzitter** introduceert vervolgens het bestuur van FMO, drs. **N.D. Kleiterp**, Chief Executive Officer, drs. **J. Rigterink**, Chief Risk and Finance Officer en mevrouw L.G. **Broekhuizen**, Chief Investment Officer. De heer **Rigterink** heeft een andere rol; hij is de opvolger van de heer **Pijl**. Mevrouw **Broekhuizen** is de opvolgster van de heer **Rigterink**. Hierover is de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in het najaar ingelicht.

De **voorzitter** introduceert mevrouw mr. **C.E.M. Oosterbaan**, de secretaris van de vennootschap en wijst haar aan als secretaris van deze vergadering.

De **voorzitter** wijst erop dat er een geluidsopname van de vergadering wordt gemaakt enkel ten behoeve van het notuleren en dat de conceptnotulen van deze vergadering - in overeenstemming met de statuten - binnen twee maanden na deze vergadering op verzoek ter beschikking zullen worden gesteld. Daarnaast worden zij op de website van de vennootschap geplaatst, waarna de aandeelhouders drie maanden de tijd hebben om te reageren. Hierna worden de notulen vastgesteld door de **voorzitter** en de **secretaris** van de vergadering. De notulen zullen vervolgens ter inzage liggen bij FMO en eventueel op verzoek van een aandeelhouder worden toegestuurd.

2. Verslag van de directie over het boekjaar 2013

De **voorzitter** geeft - alvorens over te gaan tot een plenaire behandeling van het jaarverslag - het woord aan de CEO van FMO, de heer **Kleiterp**, die een presentatie zal houden over de resultaten over 2013.

De heer **Kleiterp** zegt dat hij de resultaten over 2013 zal bespreken, te beginnen met de doelstellingen die FMO zich in 2013 heeft gesteld en in hoeverre deze doelstellingen zijn gerealiseerd en tot slot zal de heer **Kleiterp** een vooruitblik geven over de verwachtingen voor het jaar 2014.

Doelstellingen FMO gerealiseerd in 2013

Het totaal aan nieuwe commiteringen in 2013 heeft de target (EUR 1,46 miljard) licht overschreden en is uitgekomen op iets meer dan EUR 1,5 miljard. Het gaat om commiteringen op FMO's eigen balans en de fondsen die FMO managet voor de Staat. Met de Overheid is de afspraak gemaakt om minstens 35% van de investeringen te doen in de 55 armste landen. Dit is een betere definitie dan de low income landen, omdat het aantal low income landen gelukkig afneemt. Deze doelstelling is ruim gehaald, te weten 43%.

Voor de doelstelling Katalyseren, het meenemen van gelden van derden naast FMO's eigen investering, was de target EUR 785 miljoen terwijl EUR 822 miljoen is gerealiseerd. Dit was een uitdagende doelstelling, omdat FMO merkt dat vele partijen waar voorheen mee samen werd gewerkt en die werden meegenomen naar FMO's markten, steeds minder actief worden (met name commerciële banken uit Nederland, Europa en Verenigde Staten).

Een andere belangrijke doelstelling is de doelstelling op milieu en sociaal gebied. Het gaat erom in hoeverre de actiepunten die vastgelegd zijn in de contracten zijn geïmplementeerd. Deze afspraken zijn gebaseerd op een risicoanalyse en worden door FMO frequent gemeten. De heer **Kleiterp** meldt dat het 100% behalen van deze doelstelling niet reëel is, omdat tijd en zaken veranderen die buiten de controle van de klant liggen. Echter, de doelstelling van 85% is helaas niet gerealiseerd, namelijk 78%. Dit heeft voor een deel te maken met één complex project, waarvan de afspraken niet allemaal zijn gerealiseerd zijn of waarvan de vastlegging niet goed is gerealiseerd.

De realisatie van de doelstelling 'Lange termijn rendement' van 6% is uitgekomen op een gemiddelde van 7% in de afgelopen 5 jaar. De Cost-to-Income doelstelling van 24% is iets hoger uitgekomen en wel op 25%.

De heer **Kleiterp** vervolgt met de cijfers over de afgelopen vijf jaar.

Nieuwe committeringen

Het overzicht van de laatste vijf jaar van nieuwe en gekatalyseerde committeringen geeft een stijgende lijn aan, in het bijzonder voor wat betreft hetgeen FMO bij derden (commerciële en andere ontwikkelingsbanken) heeft te weten mobiliseren.

Portfolio per Regio

De heer **Kleiterp** geeft aan dat de landen in Afrika en Azië het grootste deel van de investeringsportefeuille uitmaken (samen ca. 60%). Dit heeft te maken met het feit dat in die regio's ook de 55 armste landen zijn geconcentreerd. Latijns Amerika is over de jaren heen gelijk gebleven, terwijl FMO vanaf 2008 niet meer actief is in Brazilië en Mexico. De portefeuille van Oost Europa en Centraal Azië is afgenomen, omdat FMO niet meer financiert in Kazachstan en Rusland.

Gecommitteerde portfolio Lage Inkomens Landen

In de overeenkomst met de Staat is afgesproken dat FMO minstens 70% in low en low middle income landen moet investeren en de heer **Kleiterp** meldt dat in 2013 deze doelstelling met 77% ruimschoots is behaald.

Spreiding van Portfolio

De top 10 landen zijn ongeveer één derde van de portefeuille van FMO. De spreiding over de landen is groot, wat ook de basis is van FMO's business model. In de top 10 landen is momenteel veel volatiliteit, bijvoorbeeld Oekraïne met een totale exposure van EUR 150 miljoen. Daarvoor is een fors deel voorzien, wat het resultaat van de eerste vier maanden van 2014 heeft beïnvloedt. Door de grote spreiding is deze maatregel wel merkbaar, maar heeft geen grote impact op de financiële resultaten.

De heer **Kleiterp** vervolgt zijn betoog met een korte toelichting per sector.

Financial Institutions

De portefeuille van deze sector is over de jaren heen ongeveer gelijk gebleven. De portefeuille is iets gedaald in percentage vergeleken met de andere sectoren, maar gegroeid in absolute cijfers.

Private Equity

Van FMO's totale portefeuille is ongeveer 20% geïnvesteerd in Private Equity.

Energy en Agri

De groei zit voornamelijk in de Energy en Agri sectoren, waarop vanaf respectievelijk 2008 en 2010 is gefocust. De Energy portfolio laat een groei zien van EUR 400 miljoen naar meer dan EUR 1 miljard. De Agri sector daarentegen groeit langzamer gezien de complexiteit op zowel financieringsgebied als sociaal en milieugebied.

Diverse Sectors

De portefeuille in Diverse Sectors is iets afgenomen, van net boven de 20%, tot iets onder de 20%, doordat FMO zich meer gefocust heeft op de andere drie sectoren.

Gecommitteerde portfolio overheidsfondsen

Een belangrijk deel van de portefeuille wordt gevormd door de fondsen die FMO voor de Nederlandse Staat managet. In 2013 heeft FMO voor iets minder dan EUR 1 miljard hierin geïnvesteerd, waarvan bijna de helft in het fonds MASSIF (leningen aan Financiële Instellingen ten behoeve van SMEs). FMO managet het MASSIF fonds sinds 1978 en door de jaren heen

heeft FMO een positief rendement weten te realiseren, terwijl er hoge risico's worden genomen via investeringen in start ups en equity.

Het IDF fonds (infrastructuur) en AEF fonds (access to energy) concentreren zich sterk in Afrika en Azië, regio's die passen in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid. In deze fondsen neemt FMO hoge risico's in o.a. projectontwikkelingen en rurale energie. In IDF is afgelopen jaar een extra storting van EUR 100 miljoen ontvangen van het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking en Handel. De beide FOM fondsen richten zich op het Nederlands Midden- en Kleinbedrijf dat investeert in ontwikkelingslanden. FOM is een borgstellingsregeling, die door Economische Zaken wordt ondersteund, vandaar dat het zich meer concentreert in rijkere landen en Oost-Europa. Helaas voor FMO is het fonds FOM OS opgeheven en gaat het op in een nieuw door de Minister opgericht fonds, het DGGF (Dutch Good Growth Fund). De verwachting is dat FMO daarbij wordt betrokken. Spoor 1 van het DGGF fonds zal worden gemanaged door RvO (het vroegere AgentschapNL) en FMO is in gesprek met RvO om als onderaannemer te kunnen acteren.

Kwaliteit van de portefeuille

Na het laagtepunt van 2010, in verband met de crisis, zijn de NPLs (Non Performing Loans) zowel in percentages als in absolute bedragen toegenomen. De heer **Kleiterp** merkt op dat, kijkend naar de financiële sector, 4% NPLs een mooi percentage is, wat de robuuste kwaliteit van de portefeuille weergeeft. De laatste 10 jaar is de portefeuille van FMO bijna verdrievoudigd en heeft FMO inmiddels een eigen vermogen van bijna EUR 2 miljard. Hierdoor heeft De Nederlandsche Bank FMO ingedeeld in de categorie "Middel Grote Banken". Mede op basis van de robuuste solvabiliteit is het de verwachting dat de groei kan worden doorgezet. Het eigen vermogen is vanaf 2005 enkel gegroeid door winsthoudingen; sinds 2005 krijgt FMO namelijk geen bijdragen meer van de Staat.

Winst- en verliesrekening

Vergeleken met 2012 is de winst in 2013 iets lager. Met betrekking tot de kwaliteit van de winst van 2013 plaatst de heer **Kleiterp** daarbij de volgende kanttekening. In 2013 zijn met name de baten lager door lagere Private Equity inkomsten. Tevens is bij "other income" een waardering opgenomen van twee opties die FMO heeft geconverteerd in aandelen. Volgens IFRS richtlijnen moet de positieve waardering van de opties van ongeveer EUR 30 miljoen worden opgenomen via de Winst en Verliesrekening. Omdat er geen daadwerkelijke verkoop is, is dit niet een bate die daadwerkelijk is gerealiseerd. Dit is de reden dat de kwaliteit iets lager is, indien men dit vergelijkt met de werkelijke gerealiseerde exits in 2012.

Voor wat betreft de kostenkant is er een positieve bijdrage in verband met een gedeeltelijke vrijval van voorzieningen. In 2013 heeft FMO, in overleg met de accountants, het voorzieningssysteem verder verrijkt. Dit heeft geleid tot een vrijval voor belastingen van ongeveer EUR 80 miljoen, die een fors effect heeft gehad op de totale net profit. Dit is positief, omdat de kwaliteit van de portefeuille beter was dan werd gedacht en er blijft een goede buffer over. Dit is naar verwachting een eenmalige bate.

FMO Investment Management (FIM)

In 2012 is FMO gestart met FIM, als initiatief om commerciële partijen nog meer te kunnen mobiliseren. FIM is met name gericht op institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen. In 2013 heeft de eerste closing van EUR 100 miljoen plaatsgevonden van het SNS-FMO fonds, een leningenfonds, waaraan 4 pensioenfondsen deelnemen. Een tweede fonds, dat zich richt op Private Equity in Afrika (fund of fund), wordt opgezet met de Amerikaanse fundmanager Fairview. Dit fonds richt zich op investeerders die

graag in Afrika actief willen zijn, maar weinig ervaring hebben op dat continent en hierdoor met een beperkt risico een gespreide portefeuille kunnen opbouwen. De verwachting is dit jaar eerste closing te realiseren van ca. EUR 100 miljoen. FMO zal ook in dit fonds investeren, als basis voor een first closing.

Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

IMVO is voor FMO een belangrijk deel van de activiteiten en van de toegevoegde waarde die FMO levert aan klanten. FMO heeft op dit gebied een goede invloed, maakt het verschil en is één van de voorlopers. De basisstandaarden die FMO toepast, zijn de IFC standaarden.

In 2013 is de transparantie verder uitgebreid, alle nieuwe projecten zijn te vinden op de website en vanaf 1 januari 2014 is een onafhankelijk klachtenmechanisme ingesteld. Dit is een panel van drie onafhankelijke personen die onderzoeken of FMO zich aan het eigen beleid heeft gehouden. Vorige week is de eerste klacht ingediend voor een waterkrachtcentrale in Panama. FMO is zeer actief in gevoelige sectoren zoals waterkrachtenergie en intensieve agri (landrechten, soja, veeteelt). Door FMO's zichtbaarheid is de verwachting dat FMO meer in de publiciteit zal komen, met als gevolg meer maatschappelijke discussies.

De heer **Kleiterp** licht het recente voor FMO negatieve artikel in De Volkskrant toe, over één van de projecten in Honduras en geeft de visie van FMO waarom o.a. waterkrachtcentrales volgens FMO van belang zijn en een positieve impact hebben. FMO wil o.a. het aandeel van duurzame energie in de totale energievoorziening vergroten. Wind- en zonne-energie geven geen base load; men kan er niet altijd op rekenen. Een waterkrachtcentrale is stabiel, goedkoop en geeft schone energie. Daarvoor zijn lange termijn financieringen nodig. FMO kijkt erg scherp naar de balans tussen milieu en sociale aspecten; in welke mate heeft de lokale bevolking er last van, hoe kan de lokale bevolking worden gecompenseerd en wat is het effect op economische groei. De IFC performance standards worden daarop toegepast. De gevoelige issues bij waterkrachtcentrales zijn de landrechten van mensen en de gewoontes van de oorspronkelijke bevolking. Positieve impact is werkgelegenheid, toegang tot energie en minder CO2 uitstoot.

Evaluaties 2008-2012

Met de Staat is vastgelegd dat FMO iedere 5 jaar wordt geëvalueerd. In 2013 is er een evaluatie uitgevoerd door het Nederlands consultantsbedrijf Carnegie. FMO, maar ook de Staat, is redelijk tevreden over de resultaten. De financiële en ontwikkelingsresultaten zijn goed bevonden ondanks de economische omstandigheden. Tevens zijn de doelstellingen 'landen en sector focus' evenals de 'integratie E&S' volledig gerealiseerd. Uitdaging blijft de niet-financiële rapportage over impact. Er zijn geen internationale standaarden waar gebruik van kan worden gemaakt. Deze zullen dus samen met anderen moeten worden ontwikkeld.

De heer **Kleiterp** meldt dat FMO de komende jaren zal werken aan de aanbevelingen. De additionaliteit aan de markt moet nog beter worden vastgelegd, ook al is FMO daarvan zelf overtuigd. Verder zal worden gewerkt aan de impact meting, voornamelijk de indirecte effecten zijn uitdagend. Met andere ontwikkelingsbanken wordt gewerkt aan rapportage standaarden, zodat de resultaten beter vergelijkbaar zijn. Voor de overheidsprogramma's wordt ook een onderzoeksprogramma gestart, mede op verzoek van de overheid.

2014 Outlooks

De heer **Kleiterp** licht de drie nieuwe doelstellingen toe op het gebied Milieu, Sociaal en Governance: minstens 20% green investments, het specifiek meten voor de energiesector hoeveel mensen door een bepaald energie project worden bereikt (2,8 miljoen voor 2014) en het vermijden van Green House Gas (400.000 ton).

De belangrijkste thema's naast de financiële targets voor het komende jaar zijn het uitwerken van Key Performance Indicators, het meetframework operationeel hebben en integrated reporting.

Kijkend naar de wereld meldt de heer **Kleiterp** dat de volatiliteit toeneemt, de ontwikkelde economie zal groeien (rond 2,2%) de opkomende economieën meer zullen groeien (plus minus 4,9%) en de wereld is sterk afhankelijk van de groei in China (7,5%) en Sub-Sahara Afrika (5,4%). Ook zijn er toenemende onzekerheden zoals de situatie in de Oekraïne en in Rusland, de afbouw van monetaire programma's, grotere rente en valutaschommelingen, alsmede veel politieke onzekerheden in landen waarin FMO actief is. De mogelijke gevolgen voor FMO hiervan kunnen lagere Private Equity exits en verdere druk op de kwaliteit van onze portefeuille zijn.

De heer **Kleiterp** hoopt met deze presentatie een duidelijk overzicht te hebben gegeven van de resultaten van 2013 en een vooruitblik op 2014 en dankt de aanwezigen voor hun aandacht.

De **voorzitter** bedankt de heer **Kleiterp** voor zijn presentatie en zegt dat er nu gelegenheid is tot het stellen van vragen en verzoekt deze te beperken tot het jaarverslag en de presentatie.

De heer **Smits** (Ministerie van Financiën) feliciteert namens de Staat de directie en de hele onderneming met weer een succesvol jaar. Weliswaar is het netto resultaat iets afgenomen ten opzichte van het voorgaande jaar, maar ook dit is een resultaat om trots op te zijn, want kijkend naar de afgelopen 10 jaar staat dit resultaat nog steeds in de top 3. De balans van de onderneming is opnieuw stevig gegroeid, wat op zich mooi is, maar als aandeelhouder heeft de Staat hier een dubbel gevoel bij gezien enerzijds het publieke belang en anderzijds de garantstelling en de risico's die hiermee gepaard kunnen gaan. Ook in termen van ontwikkelingsimpact laat FMO positieve resultaten zien. Afgelopen jaar heeft 43% van de nieuwe investeringen plaatsgevonden in de 55 armste landen, 8% boven target. Vanuit publiek belang is dit een mooi resultaat. Er is voor EUR 822 miljoen aan middelen gekatalyseerd wat hoger is dan verwacht. FMO's financieringen hebben daarmee ook gedeeltelijk geleid tot aanvullende financieringen van andere partijen. Dit heeft natuurlijk een positief effect op de multiplier van FMO's financieringen en daarmee ook op de potentie om ontwikkelingsimpact te realiseren. FMO heeft opnieuw aangetoond dat goede financiële resultaten gecombineerd kunnen worden met ontwikkelingsimpact.

Als onderdeel van de nieuwe strategie wil FMO de eerste financiële instelling zijn die meetbare targets opstelt ten aanzien van prestaties op financieel gebied, ecologisch gebied en ontwikkelingsimpact. Het Ministerie van Financiën is ervan overtuigd dat het management alsmede de gehele organisatie geëngageerd is om dit vooruitstrevende doel te realiseren en de heer **Smits** wenst FMO hierbij veel succes.

Met betrekking tot de implementatie van de nieuwe strategie zegt de heer **Smits** dat er ook nog uitdagingen liggen. De heer **Smits** moedigt het bestuur en de Raad van Commissarissen aan om alert te blijven bij de snelheid van de implementatie van de nieuwe strategie en ervoor zorg te dragen dat het momentum behouden blijft. Specifiek benoemt de heer **Smits** de relatie van FMO en het Nederlandse bedrijfsleven. De afgelopen maanden hebben aangetoond dat er een noodzaak is de relatie breder te maken om zo de publieke weerbaarheid tegen aantijgingen, die vaak ongegrond zijn, te versterken. Het is goed dat FMO daar al aandacht aan besteedt. Door bredere bekendheid wordt meer draagvlak gecreëerd. Helaas draait veel om perceptie, maar bekendheid kweekt meer begrip.

Tot slot heeft de heer **Smits** nog een drietal vragen over het jaarverslag.

1. De eerste vraag is welke zaken in de uitvoering van de strategie anders zijn in 2014. De uitdagingen en ontwikkelingen zijn aangegeven, maar de vraag is of er ook wat kan worden over hoe FMO daarmee omgaat in de uitvoering van de strategie komend jaar.
2. In het jaarverslag wordt gesproken over het streven om een zelfde deel aan third party funding te realiseren. De vraag is of FMO in dit streven nog meer uitdagingen ziet, omdat financiële instellingen vanuit hun toezichthouder aan steeds hogere kapitaaleisen moeten voldoen.
3. Tot slot wordt in het jaarverslag gesproken over de marktomstandigheden die erg uitdagend waren, hetgeen invloed heeft gehad op de equity portefeuille. Wellicht kan ook iets worden gezegd over het effect op de leningen portefeuille.

De heer **Kleiterp** beantwoordt de vragen als volgt:

1. De meetbaarheid en het sturingsinstrumentarium zullen verder ontwikkeld worden, zodat wordt uitgekomen op het verdubbelen van de impact en het halveren van de footprint. Ondertussen worden er binnen de sectoren steeds meer keuzes gemaakt die daaraan bijdragen.
In de Financiële sector zal FMO zich steeds meer richten op SME financieringen voor het Midden- en Kleinbedrijf via de financiële instellingen. Dit betekent dat banken worden gezocht in de regio's waar FMO actief is, die daar daarin excelleren. Ook zal FMO zich meer richten op kredietlijnen voor energy efficiency om, via de banken en het MKB meer te kunnen bijdragen aan een vermindering van CO2 uitstoot, verbetering van efficiency en minder impact op het milieu.
De Energie sector zal zich meer gaan richten op voorzieningen om duurzame energie en in rurale gebieden te kunnen verbeteren, waarbij de inclusieve groei van belang is.
Binnen de Agri sector zal FMO zich nog meer richten op een, overigens moeilijke, sector, de smallholders. Deze smallholders kan FMO bereiken binnen de waardeketen via de grotere bedrijven. Er wordt momenteel al samengewerkt met het Initiatief Duurzame Handel, dat op dit gebied sterk is gespecialiseerd.
Binnen Diverse Sectors wordt gekeken naar bedrijven die kunnen bijdragen aan energy efficiency en in zijn algemeenheid aan het verbeteren van infrastructuur. Er zal dus een langzame verschuiving plaatsvinden, met de focus op meer duurzame investeringen en inclusieve economische groei om nog beter the bottom of the pyramid te bereiken.
2. Met betrekking tot katalyseren ziet FMO sterke terughoudendheid in Westerse banken om in lange termijn financieringen te willen investeren met FMO. De uitdaging is hier om te kijken naar nieuwe netwerken en nieuwe banken in FMO's marktgebied, zoals Braziliaanse banken die geïnteresseerd zijn om in Latijns-Amerika te investeren, Zuid-Afrikaanse banken die geïnteresseerd zijn te investeren in andere delen van Afrika en een aantal Aziatische banken die zich focussen op emerging markets. Tevens is de uitdaging om via fund management institutionele beleggers te overtuigen om meer in emerging markets en Private Equity te gaan investeren.
3. Wat betreft het effect door de onzekere economische omstandigheden ten aanzien van FMO's leningen portefeuille zou men verwachten dat de NPLs omhoog zouden gaan, maar op dit moment ziet FMO dit nog niet. Wel moesten in de eerste 4 maanden van dit jaar extra voorzieningen worden genomen op de Oekraïne. Buiten de Oekraïne is er momenteel nog geen noodzaak om extra voorzieningen te nemen, maar als de volatiliteit omhoog gaat is de kans zeker aanwezig.

De heer **Van der Poel** (Raad van Bestuur van Siemens) vraagt om een toelichting betreffende de vrijval van voorzieningen voor kredieten. Kijkend naar de NPL van toch nog 4%, kijkend naar de

onzekerheden in de Oekraïne, kijkend naar de sectoren en low income landen, valt het de heer **Van der Poel** op dat dit haaks staat op de vrijval, ondanks dat er ongetwijfeld een goed creditriskmodel achter steekt.

De heer **Rigterink** antwoordt dat FMO inderdaad een grote vrijval heeft gehad van bijna EUR 80 miljoen in de algemene provisie. Gedurende het laatste jaar is het model verder verfijnd, in consultatie met de accountant. Zelfs met deze verfijning kan FMO constateren dat in absolute percentages, in vergelijking met andere ontwikkelingsbanken, de voorzieningspolitiek nog steeds zeer conservatief is. Dit zal ook zo worden gehandhaafd. Objectief lijkt het er op dat FMO minder voorzichtig is, maar er is nog steeds sprake van bovenmatige voorzichtigheid, ook in absolute cijfers, vergeleken met andere ontwikkelingsbanken.

De NPL's zijn vorig jaar inderdaad licht gestegen naar 4,1%, maar ondanks de moeilijkheden die FMO ziet in verschillende markten gedurende de eerste 4 maanden van dit jaar, is het aantal specifieke klanten niet verder gestegen. Het percentage NPLs is zelfs iets is gedaald. Ook de NPLs zijn daarom nog niet verontrustend.

De heer **Versseput** vraagt om een verdere toelichting over de aanpassing van de group specific valuations, die hem nog niet geheel duidelijk is.

De heer **Rigterink** antwoordt dat Risk Management een model hanteert, inhoudende dat van elke lening automatisch een bepaald percentage aan de provisie wordt afgedragen. Het model is gebaseerd op onder andere een creditrating, waarbij wordt gekeken naar de landenrating en een specifieke klantenrating. Als voorbeeld geeft de heer **Rigterink** de Oekraïne. De landenrating van de Oekraïne is duidelijk verslechterd. Volgens het model heeft de lagere landenrating van de Oekraïne automatisch tot gevolg dat een groter percentage van de leningenportefeuille moet worden geprovisioneerd, ondanks dat bij specifieke klanten zelf geen verslechtering is te zien. Een lagere landenrating leidt er automatisch toe dat de klantenrating ook wordt naar beneden wordt bijgesteld, wat weer een additionele negatieve impact op de provisie heeft. Deze feiten hebben er toe geleid dat FMO in de eerste vier maanden van 2014 extra provisie van meer dan EUR 20 miljoen heeft moeten nemen. Maar dit zijn algemene provisie, zonder dat FMO ziet dat de individuele klanten in moeilijkheden zijn. Mocht dit wel het geval zijn, dan moeten volgens de IFRS specifieke voorzieningen worden genomen die nooit minder zijn dan het algemene level. Op de vraag van de heer **Versseput** over de vrijval in de specifieke sectoren, antwoordt de heer **Rigterink** dat er voor FMO-breed een totale vrijval is geweest van EUR 77 miljoen. Echter het betreft geen vrijval die evenredig is verdeeld over alle sectoren. Agri heeft volgens het jaarrapport een verlies getoond, hetgeen alles heeft te maken met het feit dat de Agri portefeuille is geconcentreerd in twee landen. Het eerste land is Argentinië dat een landenrating heeft van F20, wat bijna een faillissement betekent. Vandaar dat FMO hier een zeer hoge automatische provisie heeft moeten nemen. 50% van alle investeringen in Argentinië, gaat automatisch naar de provisie, ondanks dat FMO denkt dat het een goede klant is. Het tweede land is de Oekraïne. Alleen vanwege deze twee specifieke landen moest voor Agri helaas een hogere algemene provisie worden genomen. De onderliggende portefeuille van Agri is niet slechter van kwaliteit dan van de andere sectoren.

De heer **Blekxtoon** geeft de complimenten voor het behaalde resultaat en heeft de volgende vragen:

1. Een gedeelte van het Ministerie van Economische Zaken is ingeschoven bij Buitenlandse Zaken en we zien dat minister Ploumen vaker op handelsmissie gaat. Wordt er door FMO intensief afgestemd, om Minister Ploumen op handelsmissie te laten gaan naar een van de 55 armste landen? Gaat FMO überhaupt mee op een handelsmissie en is het voor de profilering van FMO ook niet nuttig om een Raad van Commissarissen vergadering in één van deze landen te laten plaatsvinden?

2. Tevens verzoekt de heer **Blekxtoon** om bij het aanstellen van een nieuwe commissaris vooral iemand te benoemen die ervaring heeft op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, maar ook thuis is in het ondernemerschap.

De heer **Kleiterp** antwoordt dat het samenvoegen van ontwikkelingssamenwerking met het internationale handelsbeleid van Nederland een positieve uitwerking heeft. Het soort landen waar Minister Ploumen Nederland nu vertegenwoordigt en op handelsmissie gaat, wordt breder. Dit is een positieve ontwikkeling, niet alleen met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking, maar er wordt ook over de handelsrelatie met Nederland en over investeringen gesproken. FMO gaat regelmatig mee. In juni staat er bijvoorbeeld een handelsmissie naar Nigeria en Ghana gepland, waaraan de heer **Kleiterp** zal deelnemen. Tevens gaan er regelmatig FMO'ers van het FOM programma mee. Tijdens de handelsmissie naar Indonesië heeft zelfs Minister-President Rutte een signing van een FMO investering kunnen bijwonen. De missies worden breder en dat is een belangrijk middel is om de bekendheid van FMO te vergroten.

Op de vraag betreffende de betrokkenheid van Raad van Commissarissen bij bijvoorbeeld een handelsmissie programma, zegt de **voorzitter** dat in het self-assessment van de Raad hierover is gesproken evenals over het houden van een RvC-vergadering in een van de targetlanden. Uiteindelijk is besloten hiervan af te zien, in verband met reputatierisico. Tevens zou het voor een klant te overweldigend zijn, indien FMO met een delegatie van 6 personen bij een project komt kijken. Wel zal er af en toe door één of twee commissarissen worden deelgenomen aan de reizen van FMO. Van de suggestie betreffende het profiel van een nieuw te benoemen commissaris neemt de Raad goede nota en bekeken zal worden of er aan kan worden voldaan.

De heer **Bakker** heeft de volgende vragen:

1. De heer **Bakker** refereert naar bladzijde 9 van het jaarverslag waarin staat dat de ESG-doelstelling niet behaald is, wat werd veroorzaakt door één klant. Hoe kan het zijn dat één klant een dergelijke invloed kan hebben op het totaal?
2. De heer **Bakker** refereert naar bladzijde 10 van het jaarverslag waarin staat dat in 2020 FMO iedere investering minimaal wil matchen met een investering van een andere partij. De vraag is of dit onder dezelfde condities wordt gedaan.
3. De heer **Bakker** refereert naar bladzijde 11 van het jaarverslag met betrekking tot de SME focus en vraagt wat het minimum bedrag is dat FMO als lening verstrekt.
4. Uit de resultaten van 2013 blijkt dat Financial Institutions minder heeft geïnvesteerd, terwijl de banken meer geld nodig hebben. De heer **Bakker** vraagt om een toelichting.
5. Betreffende het artikel in de Volkskrant over het project in Honduras vraagt de heer **Bakker** hoe kan het dat er een eenzijdig artikel in de krant staat. Wellicht heeft FMO hier geen invloed op gehad en is het aan de Volkskrant of er hoor en wederhoor aan de orde was.
6. De heer **Bakker** refereert naar bladzijde 14 van het jaarverslag betreffende de performance van Diverse Sectors die wat negatiever is. De vraag is wat er onder valt en of een toelichting kan worden gegeven over de plannen met betrekking tot deze sector.
7. De heer **Bakker** heeft begrepen dat FMO per 2014 een volledige bank is geworden en vraagt om een toelichting betreffende de toegevoegde waarde daarvan.

De heer **Kleiterp** en de heer **Rigterink** antwoorden als volgt:

1. De heer **Kleiterp** zegt dat het niet één klant betreft, maar de betreffende klant is wel een belangrijke speler hierin. Het betreft een complex energie project, dat FMO samen met IFC doet waar een groot aantal actie items in zitten, wat relatief zwaar weegt. Dit is niet de gehele 7%, maar wel een groot deel ervan.

2. Met betrekking tot het katalyseren zegt de heer **Kleiterp** dat FMO andere commerciële banken meeneemt, maar dat kan onder andere omstandigheden zijn; het kan bijvoorbeeld zijn dat FMO een lange termijn financiering doet en commerciële banken een korte termijn financiering.
3. Met betrekking tot SMEs meldt de heer **Kleiterp** dat een groot gedeelte wordt gefinancierd via de banken waar FMO in investeert. Het is aan die banken te bepalen wat het minimale bedrag is. Met FOM financiert FMO vanaf ongeveer EUR 1 miljoen.
4. Volgens de heer **Kleiterp** is Financial Institutions in 2013 met in absolute cijfers met EUR 30 miljoen omhoog gegaan, maar wat FMO ziet en ook toejuicht, is dat de sector Energy en Agri sneller groeien.
5. Voor wat betreft de opmerking over het artikel in de Volkskrant zegt de heer **Kleiterp** zich geheel bij de opmerking van de heer **Bakker** te willen aansluiten.
6. De heer **Kleiterp** zegt dat Diverse Sectors vooral infrastructuur, telecom en industrie betreft. FMO is niet van plan dit te veranderen. Het is een belangrijke sector waar FMO samen met andere partners, buiten de focus sectoren, kan financieren, rekenend op de kennis en expertise van de partners in de betreffende sector. Het resultaat is ook dat zij in FMO's leningen participeren en FMO ook in leningen van anderen kan participeren. De heer **Rigterink** antwoordt op de vraag waarom de performance van Diverse Sectors vorig jaar iets minder was, dit te maken heeft met een aantal specifieke waarde correcties. Een daarvan was bijzonder hoog en heeft te maken met een project waar iets niet helemaal goed is gegaan. Indien er een of twee grotere projecten zijn, waarvoor specifieke provisies moeten worden genomen, dan wordt dit direct in de cijfers terug gezien. Overigens is dit niet de algemene kwaliteit van Diverse Sectors. De reden waarom het bestuur graag door wil gaan met Diverse Sectors, heeft te maken met risico diversificatie van FMO's portefeuille; een goede verdeling niet alleen over de landen, maar ook over de diverse sectoren.
7. De heer **Rigterink** zegt dat FMO voorheen een opt-in bank was en dat FMO vanaf 2014 een volledige banklicentie heeft. De belangrijkste reden is dat FMO nu de mogelijkheid heeft om retail funding op te halen, wat diversificatie van de funding betekent. Overigens zegt de heer **Rigterink** expliciet dat het niet de bedoeling is dat FMO in Nederland retail funding gaat ophalen die onder de depositogarantiestelling valt. Het gaat erom dat de mogelijkheid is gecreëerd om andere coupures en een andere soort funding aan te trekken in andere landen.

Mevrouw **Meijer** (Stichting FEMI) stelt - naar aanleiding van het Volkskrant artikel - dat in tegenstelling tot eerdere berichtgeving de inheemse indianen organisaties hebben aangegeven dat het project niet bijdraagt aan de werkgelegenheid voor de lokale bevolking. Ook wordt de voorzitter van de inheemse organisatie nog steeds met de dood bedreigd vanwege haar activiteiten. Mevrouw **Meijer** vraagt of dit bekend is bij FMO en of er wat aan wordt gedaan.

De heer **Kleiterp** licht de visie van FMO hierop toe. FMO heeft meer dan 90 gesprekken gevoerd met de 9 indiaanse gemeenschappen die in het gebied wonen. Daarvan zijn 8 gemeenschappen zeer positief en juichen het project toe. Eén gemeenschap, die ook ondersteund wordt door deze NGO, is erop tegen. Voor wat betreft de werkgelegenheid zegt de heer **Kleiterp** dat eerste komende jaren bij de constructiewerkzaamheden, extra werkgelegenheid wordt gecreëerd. Het is duidelijk dat, zoals gewoonlijk bij projecten, op langere termijn dit wel zal afnemen. Met betrekking tot de doodsb bedreigingen, meldt de heer **Kleiterp** dit afschuwelijk te vinden. FMO heeft alleen weinig mogelijkheden en/of invloed hierop. Samen met de betreffende klant zorgt FMO er voor dat de relatie met de lokale gemeenschappen zo goed mogelijk is en er is besproken dat men nog extra mensen aanneemt die expertise hebben op het gebied van

communicatie en omgang met lokale gemeenschappen, om zo de relatie nog meer te kunnen verbeteren en te verduidelijken wat de benefits zijn voor de lokale gemeenschap.

De heer **Arnold** geeft complimenten en meldt zeer trots te zijn op FMO, als aandeelhouder en als ex-FMO'er. De heer **Arnold** heeft geen vragen maar wil graag food for thought geven met de vraag aan het bestuur en Raad van Commissarissen dit te willen meenemen.

1. Kijkend naar het risicoprofiel is de vraag of dit wel hoog genoeg is voor een ontwikkelingsbank. FMO moet waakzaam zijn dat als er EUR 80 miljoen vrijval is, of FMO dan wel de functie vervult die zij behoort te vervullen.
2. Innovatie en additionaliteit liggen heel dicht tegen elkaar aan. De heer **Arnold** zegt helaas weinig terug te zien over wat en hoe FMO investeert in innovatie. Hier zou FMO juist additioneel kunnen zijn. Duurzaamheid in de oorspronkelijke manier van denken wil zeggen dat lange termijn overleven ook betekent dat er lange termijn commitments moeten zijn, vooral om innovatie een kans te geven.
3. Er wordt gesproken over grote onzekerheden in de wereld, die alleen maar zullen toenemen en ook over de valuta schommelingen. De vraag is dan of FMO dan niet nog meer in lokale valuta zou moeten investeren.

De **voorzitter** dankt de heer **Arnold** voor deze uitdagende adviezen en zegt dat deze onderwerpen regelmatig op de agenda voor het overleg met de Raad van Bestuur staan.

De **voorzitter** constateert dat er geen verdere vragen meer zijn en vervolgt met agendapunt 3.

3. Vaststelling van de jaarrekening 2013

De **voorzitter** vervolgt met de vaststelling van de jaarrekening, niet te verwarren met het verslag. De jaarrekening begint op pagina 54. De jaarrekening is opgesteld conform alle tegenwoordige eisen en werd gecontroleerd door KPMG Accountants N.V. De goedkeurende verklaring, die dit jaar uitgebreider is dan voorheen, is te vinden op de pagina's 42 tot en met 49. De heer **Hogeboom** zal hierover een korte toelichting geven.

De heer **Hogeboom** stelt zich voor zegt dat hij de externe accountant is bij FMO, samen met zijn collega **Maarten Kooyman**.

De externe accountant is aangesteld door de Raad van Commissarissen en de directie om de controle op de jaarrekening te verrichten en daarnaast een beoordelingsverklaring af te geven bij de halfjaarcijfers. Dat is de kern van de rol van de accountant. Belangrijk in de procesgang is dat de directie de jaarrekening opstelt, de Raad van Commissarissen mede-ondertekent en de Algemene Vergadering van Aandeelhouders deze vaststelt. De rol van de accountant is de verantwoordingen te controleren. In essentie gaat het om het controleren en het toetsen aan een normenkader. De financiële gegevens kunnen worden getoetst aan een hard normenkader, maar het bijzondere bij FMO is dat het Management Board report een wat zachter normenkader heeft. De heer **Hogeboom** zegt dat hij daar nog even op terugkomt.

De harde normen waaraan de jaarrekening moet voldoen zijn: EU-IFRS, een door de Europese Unie goedgekeurde variant van IFRS, waarin bepaalde regelgeving omtrent hedge-accounting niet is opgenomen. Verder is titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing, waarbij de accountant vaststelt dat een aantal wettelijke bepalingen worden nageleefd, bijvoorbeeld gedetailleerde bepalingen omtrent bestuurdersbezoldiging.

Tot slot zijn de controle standaarden van de NBA van toepassing, die de status van wet hebben en die dus ook moeten worden nageleefd. Afwijkingen van dit normenkader worden met de directie besproken.

Het uiteindelijke product van de accountant is een accountantsverklaring. Voorheen was dit ongeveer één A4, over een getrouw beeld. Thans is op de pagina's 42 tot en met 49 een long form auditors report opgenomen. Daar is nog geen wettelijk kader voor, maar de heer **Hogeboom** zegt zeer te hechten aan deze vorm, omdat het een stukje transparantie geeft over wat de accountant doet en vindt. Bij FMO is een pilot uitgevoerd die ook besproken is met de commissarissen. De Raad vond de uitgebreidere vorm ook een goed idee, omdat het past in de huidige corporate governance en het creëert een hogere mate van transparantie. De heer **Hogeboom** zegt dat hij nog even terugkomt op de belangrijkste bevindingen in de 8 pagina's. De accountant komt met een opinie op de jaarrekening en uiteindelijk een getrouw beeld.

De controle zelf bestaat uit een interim controle en een balanscontrole. FMO is een dusdanig grote bank die niet integraal tot in detail kan worden gecontroleerd; dat kan alleen door vast te stellen dat de processen en de systemen van FMO werken en dat die leiden tot een betrouwbare financiële verantwoording. In de interim controle wordt tijd besteed om al die systemen kritisch te testen of ze werken en er vervolgens op te kunnen steunen, om te komen tot een betrouwbare jaarrekening. Gedurende het jaareinde wordt gefocust op elementen die een belangrijke schattingscomponent hebben, bijvoorbeeld de voorzieningen, de pensioenvoorzieningen, de toepassing van IAS 19 en de waardering van de equity investments. Daar wordt kritisch naar gekeken op basis van onderliggende documentatie.

De jaarrekening heeft zoals gezegd een vrij hard normenkader en het Management Board report heeft een zachter karakter. Dit verslag gaat onder andere over de Key Performance Indicators, de strategie en wat er is bereikt. Het normenkader is daar dus zachter, maar er kan wel degelijk worden gekeken naar bijvoorbeeld de consistentie, de stelselmatigheid, de vastlegging, een vergelijking en dergelijke zaken. Dat leidt ook tot een bepaalde mate van zekerheid die naar zijn aard wat lager is dan voor de jaarrekening.

De heer **Hogeboom** vervolgt met de controle benadering. Omdat FMO een vrije grote bank is, is de IT ook heel belangrijk. Zonder IT kan de controle niet plaatsvinden, omdat alle systemen en processen erin vervat zijn. Daarom wil de accountant vast stellen dat de IT goed werkt, dat er back-up is, dat er goede beveiliging is en dat er recovery procedures zijn, als een soort randvoorwaarde om te komen tot de goede verantwoording.

Er zijn ook een aantal specialisten nodig om bijvoorbeeld naar de ingewikkelde derivaten te kijken, waarvan FMO gebruik maakt, ook om te borgen dat de derivaten goed hun reflectie in de cijfers krijgen. Tenslotte is sustainability een belangrijk onderwerp voor het Management Board report. De vragen die daarbij spelen zijn bijvoorbeeld of er een goed beeld wordt gegeven, of de gegevens consistent met de jaarrekening zijn en of er positieve zaken in staan, maar ook kritische zaken.

De heer **Hogeboom** vervolgt met de belangrijkste controle gebieden, die zijn te vinden op pagina's 42 tot en met 49. Gezien de vragen die er waren, zegt de heer **Hogeboom** dat hij wil stil staan bij de group specific provision of te wel de IBNR, Incurred But Not Reported.

De bank kent twee soorten voorzieningen:

1. de specifieke voorzieningen op basis van de kredietwaardigheid van de cliënt, in stappen van 25%, 50%, 75% en 100%; en
2. de group specific provisions. De crux zit al in de naam: Incurred But Not Reported.

Als het om een grote portefeuille gaat zoals bij FMO van enkele miljarden euro's dan is het op 31 december een feit dat er risico's bestaan die nog niet bekend zijn. IFRS schrijft voor dat daarvoor een voorziening wordt getroffen. Er is net een korte uiteenzetting geweest van wat dat inhoudt. Het is belangrijk om te noemen dat de totale voorzieningen meer dan een kwart miljard Euro bedragen. Er is ook veel discussie geweest over de IBNR en de vrijval van EUR 77 miljoen. Deze vrijval werd vooral getriggerd door het feit dat iedere euro, die als krediet verstrekt werd, voor 8 of 8,5% voorzien werd, voor er maar een Euro werd uitgeboekt. In die zin is dat vreemd, omdat er al heel goed naar het risico en naar de landen is gekeken en een assessment is gedaan. Toch wordt dan 8,5% voorzien, naast de specifieke voorzieningen. De heer **Hogeboom** stelt dat kortgezegd, KPMG denkt dat de vrijval een hele verantwoorde keuze is, kijkend naar de methodologie en de uitwerking daarvan, maar ook back testing kijkend naar de afgelopen 8 à 10 jaar. Gekeken is of de keuzes begrijpelijk zijn en of die in lijn met het patroon zijn en met peer-reviews. Tegelijkertijd is bezien in het kader van de jaarrekening of de voorzieningen toereikend zijn.

De heer **Hogeboom** zegt nog een ander aspect te willen belichten, namelijk changes in accounting policies and methodologies. Het gaat dan om IAS19, de pensioenen en de verantwoording daarvan. De verplichting uit hoofde van de pensioenen is een ingewikkelde actuariële berekening en de effecten daarvan moeten direct worden verantwoord in het eigen vermogen. Er wordt gebruik gemaakt van een contante waarde berekening die gevoelig is voor de disconto voet. Er wordt goed gekeken of de rente binnen de benchmark zit, omdat een verschil van een paar basis punten een grote impact kan hebben op het eigen vermogen.

De **voorzitter** verzoekt de heer **Hogeboom** de tijd in de gaten te houden.

De heer **Hogeboom** zegt nog één slide te hebben, betreffende het long form auditors report. FMO heeft de eerste verklaring gekregen van dit nieuwe type, maar waarschijnlijk is het ook de eerste in Nederland. Dit is vrij bijzonder, omdat het getuigt van grote transparantie en het is een belangrijke stap voorwaarts voor de onderneming en ook voor het accountantsberoep. Tenslotte is KPMG aanwezig bij de Raad van Commissarissen vergaderingen waar het het werk van de accountant betreft, bij de Audit and Risk Committee vergaderingen en bij de gesloten sessies. Dit voldoet aan de huidige Corporate Governance Code.

De **voorzitter** dankt de heer **Hogeboom** voor zijn uitleg.

De **voorzitter** vraagt of er vragen zijn over deze presentatie of over de jaarrekening.

De **voorzitter** stelt vast dat er geen vragen zijn en stelt aan de orde het vaststellen van de jaarrekening door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

De **voorzitter** constateert dat de Algemene Vergadering van Aandeelhouders akkoord gaat en dat de jaarrekening is vastgesteld.

4. Het reserverings- en dividend beleid

De **voorzitter** zegt dat vorig jaar uitgebreid is gesproken over het nieuwe dividend beleid en dat toen een nieuw beleid is vastgesteld. De wijziging kwam erop neer dat de globale structuur ongewijzigd is gelaten. Conform de Overeenkomst met de Staat van 1998 reserveert FMO een groot deel van de jaarwinst die wordt toegevoegd aan de Contractueel Verplichte Reserve. De na deze reservering resterende winst is uitkeerbaar. Vroeger werd op dat uitkeerbare deel een payout ratio van bijvoorbeeld 40% toegepast. Vorig jaar is besloten is dat in normale omstandigheden 100% van de uitkeerbare winst wordt uitgekeerd. In abnormale omstandigheden is het mogelijk voor te stellen geen dividend uit te keren.

De **voorzitter** vraagt of er nog vragen zijn over het vastgestelde beleid.
De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

5. Vaststelling van de winstbestemming en het dividend

De **voorzitter** stelt dat kan worden overgegaan tot het vaststellen van de winstbestemming en het dividend. Het beleid pakt als volgt uit: er is over het boekjaar 2013 een nettowinst na belastingen van € 133,3 miljoen behaald. Op basis van de Overeenkomst met de Staat dient een bedrag van € 128,0 miljoen aan de Contractueel Verplichte Reserve te worden toegevoegd. De achtergrond van de Overeenkomst is dat de Staat in het verleden diverse kapitaalstortingen heeft gedaan en vond dat de winst moest worden gebruikt voor verdere groei. Het uitkeerbare deel van de nettowinst bedraagt na aftrek van de toevoeging aan de Contractueel Verplichte Reserve € 5,3 miljoen. Het voorstel is om deze € 5,3 miljoen geheel uit te keren. Dit betekent dat het dividend per aandeel uitkomt op € 13,24. Kijkende naar de nominale waarde van de aandelen is dit een groot dividend rendement.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met het voorstel om een bedrag van € 13,24 per aandeel, aldus afgerond € 5,3 miljoen als dividend uit te keren.
De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt.

De **voorzitter** vraagt of de aanwezigen zo vriendelijk willen zijn het IBAN rekeningnummer dat is vermeld op het toegezonden antwoordformulier te controleren. Het dividend zal voortaan naar dit rekeningnummer worden overgemaakt, tenzij men anders aangeeft aan mevrouw **Oosterbaan**.

6. Verlening van kwijting aan de directie voor het gevoerde bestuur over het jaar 2013

De **voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de directie voor haar bestuur in het jaar 2013.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt en dankt de vergadering namens de directie voor het in hen gestelde vertrouwen.

7. Verlening van kwijting aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht over het jaar 2013

De **voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht in het jaar 2013.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt en dankt de vergadering namens de Raad van Commissarissen voor het vertrouwen.

8. Samenstelling Raad van Commissarissen

De **voorzitter** merkt op dat dit agendapunt zoals aangegeven drie onderdelen bevat:

- a. zijn eigen herbenoeming;
- b. het aftreden van de heer Rein Willems; en
- c. de stand van zaken betreffende de opvolging van de heer Willems.

De **voorzitter** geeft voor wat betreft het eerste onderdeel, zijn eigen herbenoeming, het voorzitterschap over aan de heer **Willems**, vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De heer **Willems** zegt dat hij dit punt graag nog zal voorzitten, zo vlak voor zijn eigen aftreden. De heer **Willems** zegt dat bij dit punt stemming over een persoon plaatsvindt en dat hij graag bepaalt dat de stemming niet met gesloten briefjes plaatsvindt, maar op de normale wijze, tenzij hij bezwaar tegen deze wijze van stemming vermeent. De heer **Willems** constateert dat er geen bezwaren zijn.

De Raad van Commissarissen draagt de heer Jean **Frijns** - op advies van de Commissie voor Selectie, Benoemingen en Beloningen - voor ter herbenoeming voor een tweede termijn van 4 jaar. Hij heeft afgelopen jaren een zeer waardevolle invulling gegeven aan het gedeelte van het profiel van de Raad van Commissarissen betreffende: "hoogwaardige financiële en economische deskundigheid, kennis op het gebied van risico beheer", "opgedaan bij een grote rechtspersoon" en "hoogwaardige bancaire deskundigheid". Hij heeft zijn rol als voorzitter van de Raad met een enorme inzet vervuld en het voornemen van de Raad is dan ook dat hij als voorzitter zal aanblijven.

De heer **Frijns** is geen aandeelhouder van FMO. De Nederlandsche Bank heeft inmiddels ingestemd met zijn voorgenomen herbenoeming. De voorgenomen herbenoeming is bekend gemaakt aan de Ondernemingsraad, zoals de statuten verlangen.

De heer **Willems** vraagt wie hij het woord mag geven. De heer **Willems** constateert dat er geen vragen of opmerkingen zijn en stelt vast dat de vergadering akkoord gaat met dit voorstel. De heer **Willems** feliciteert de heer **Frijns** en geeft het voorzitterschap weer over aan de heer **Frijns**.

De **voorzitter** dankt de vergadering voor het vertrouwen en gaat over naar het tweede onderdeel van het agendapunt, het aftreden van de heer **Willems**, wiens tweede termijn ten einde loopt. De heer **Willems** zal direct na sluiting van deze vergadering aftreden als lid van de Raad van Commissarissen en als lid van de Selection, Appointment and Remuneration Committee. Op grond van nieuwe wetgeving betreffende een puntensysteem kan hij ook niet worden herbenoemd.

De **voorzitter** zegt de heer **Willems** te willen bedanken voor zijn acht jaar in de Raad van Commissarissen. De **voorzitter** zegt dat heer **Willems** voor tal van punten zeer waardevol is geweest voor FMO en de Raad van Commissarissen. De rode draad in het optreden van de heer **Willems** is steeds de nadruk op gezonde bedrijfsvoering hetgeen ook zijn achtergrond verraadt als President-Directeur van Shell Nederland. Zeker zo belangrijk is zijn denken over de maatschappelijke aspecten van de beleggingen in energie en het benadrukken van het belang van een netwerk binnen het Nederlandse bedrijfsleven. Tevens dient niet onvermeld te blijven zijn rol als vice-voorzitter en de vele en steeds intensievere bezoeken die samen zijn afgelegd aan het Ministerie van Financiën. Verder was de heer **Willems** een buitengewoon plezierig mede-commissielid. Heel veel dank daarvoor. De aanwezigen applaudisseren.

De heer **Smits** zegt namens de Staat de heer **Willems** te willen bedanken voor zijn jarenlange inzet voor FMO. Hij heeft de heer **Willems** als vice-voorzitter leren kennen als een zeer betrokken commissaris, maar ook als iemand met strikte opvattingen over de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de organen van de vennootschap. Dat leidde soms tot stevige discussies, hetgeen ook goed is geweest. Het Ministerie heeft begrepen dat de heer **Willems** graag was aangebleven, maar dat nieuwe wetgeving dat heeft verhinderd. De heer **Smits** wenst de heer **Willems** succes bij zijn andere commissariaten.

De **voorzitter** gaat over naar het derde onderdeel: de stand van zaken betreffende de opvolging van de heer **Willems**. De persoon met wie is gesproken als beoogde opvolger van de heer **Willems**, voldoet in hoge mate aan de gewenste kenmerken van het profiel dat is vastgesteld. De kandidaat dient echter nog te worden goedgekeurd door De Nederlandsche Bank, hetgeen enige tijd in beslag neemt. Na groen licht wordt een Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders georganiseerd om de kandidaat te benoemen.

9. Benoeming KPMG als accountant voor het boekjaar 2014

De **voorzitter** zegt dat volgens artikel 21 van de statuten de Algemene Vergadering van Aandeelhouders de opdracht verleent aan de accountant om de jaarrekening te onderzoeken. Voorgesteld wordt KPMG Accountants N.V. te benoemen tot accountant voor het jaar 2014, waaronder begrepen het onderzoek van de jaarrekening. De Raad van Commissarissen is erg tevreden over de kwaliteit en de inzet van het team van KPMG. Er worden in de Audit and Risk Committee soms stevige discussies gevoerd, bijvoorbeeld over het punt van de gedeeltelijke vrijval van de IBNR, waarbij bakzijl is gehaald voor de regelgeving. De Raad van Commissarissen ondersteunt de benoeming volledig.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.
De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.
De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering akkoord gaat met dit voorstel.

10. Rondvraag

De **voorzitter** vraagt of iemand gebruik wil maken van de rondvraag.

De heer **Bakker** zegt dat FMO thans een volledige bankvergunning heeft en vraagt of er daarom een stress-test is uitgevoerd en hoe die eruit ziet. De heer **Bakker** constateert dat omvang van het personeel is toegenomen en vraagt of FMO een platte organisatie blijft of dat er managementlagen worden toegevoegd en of het personeel nog in het gebouw past. Verder zegt de heer **Bakker** dat hij hoopt dat 2014 weer een goed jaar wordt waarop volgend jaar met genoegen kan worden teruggekeken.

De heer **Blektoon** zegt tegen de **voorzitter** dat hij het had over het betrekken van niet-Nederlandse banken. Er zijn nu twee Nederlandse commissarissen aangetreden bij grote banken in China. China is erg geïnteresseerd in allerlei zaken in Afrika en misschien is het interessant, voor zover dat nog niet is gebeurd, om met de heren Kok en Wellink eens te kijken of de contacten met de Chinese banken kunnen worden bevorderd.

De **voorzitter** dankt de heer **Blekxtoon** voor zijn suggestie en geeft het woord aan de directie.

De heer **Rigterink** zegt dat de stress-test al werd uitgevoerd en dat de nieuwe bank licentie daar geen verandering in heeft gebracht. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende scenarios voor de stress-test. Daarbovenop is dit jaar aan FMO gevraagd om een recovery-plan te maken, dat nog een stap verder en dieper gaat dan de stress-test. De heer **Rigterink** biedt aan om tijdens de lunch daarover een verdere uitleg te geven, omdat dit te ver voert voor deze vergadering.

De heer **Kleiterp** antwoordt op de vragen over het personeel, dat het bestuur niet van plan is om verdere managementlagen toe te voegen. FMO wil graag een platte organisatie blijven. Het personeel past in het gebouw, mede omdat APM Terminals het gebouw heeft verlaten, omdat dit bedrijf zelf ook wilde uitbreiden. De heer **Kleiterp** dankt de heer **Blekxtoon** voor zijn goede suggestie.

De **voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen en opmerkingen meer zijn en nodigt de aanwezigen uit voor het lunchbuffet.

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun komst en sluit de 44^e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders van FMO.

Prof. dr. J.M.G. Frijs, voorzitter

Mw. mr. Catharina E.M. Oosterbaan, secretaris

